

Streszczenie w języku polskim

Problematyka podjęta w dysertacji doktorskiej dotyczy pedagogii Hugona Kükelhausa.

W Europie można zaobserwować ciekawe pomysły edukacji alternatywnej, które – wywołane potrzebami nowej rzeczywistości, niepokojem pedagogów i troską rodziców o przyszłość dzieci – wdrożono do szkół czy innych placówek edukacyjnych. Jednym z interesujących przykładów takich pomysłów jest koncepcja zaproponowana przez Hugona Kükelhausa, którego poglądy są przedmiotem niniejszej pracy. Co istotne, ideę myśli H. Kükelhausa zaprezentuję nie tylko w oparciu o jego publikacje, lecz także na podstawie moich osobistych spotkań z aplikacjami jego idei oraz z rodziną Kükelhausa. Owocem tych spotkań są notatki z rozmów, wywiady oraz oryginalne materiały źródłowe dotychczas jeszcze nieopublikowane, które uznałem za istotne w prezentacji pedagogii Kükelhausa. U podstaw tej pedagogii uwidoczniła się problematyka przeżywania i doświadczania świata jako istotnego elementu w edukacji człowieka. Źródła tej pedagogii można doszukiwać się już na przełomie XVI i XVII stulecia.

W swojej koncepcji Kükelhaus wychodził od konieczności rozwoju zmysłów po narodzinach. Jego zdaniem, które jest w dużej mierze zgodne z dzisiejszymi przekonaniem psychologii rozwojowej, dorastający człowiek potrzebuje możliwości doświadczania wszystkich zmysłów, aby mógł stać się dojrzałą jednostką. Kükelhaus mówił o społeczeństwie jako łonie matki. Jeśli bezpośrednio otoczenie nie będzie dostarczało wielu bodźców, jeśli dziecko nie będzie zachęcane do przeżywania wrażeń dotykowych, zapachowych, smakowych i słuchowych, zmarnuje się. W sensie metaforycznym chodzi o aborcję po narodzinach, która powoduje, że ludzie stają się niezdolni do życia.

Takiej nauce stoi naprzeciw dzisiejszy świat, ponieważ kształtuje go jednorodność. Równomierna jasność, wyrównany klimat w pomieszczeniach mieszkalnych, ciągłe nagłośnienie, jednorodna architektura i pozbawione kontrastów dostosowanie do monotonnego życia powodują zanikanie zdolności do rozróżniania, rozwijania i kreatywności. Również szkoła działa paraliżująco, o co w zasadzie w życiu chodzi: mieć kontakt z przeciwstawnym światem. Dla Kükelhausa jest to przede wszystkim nowoczesna zabudowa miasta.

Parki doświadczeń zmysłowych oraz ich idea stworzona przez Hugona Kükelhausa wpisują się w ideę edukacji całościowej, co skłoniło mnie do przedstawienia jego pedagogii

oraz opisu idei ogrodów sensorycznych w Niemczech. Pole doświadczeń zmysłowych i podkreślenie zmysłów jest związane z osobą Hugo Kükelhausa. Jego wkład w to wspierano spotkaniami z wieloma ludźmi, m.in. z Eriką Hofmann, badaczką Fröbela, i z fizykiem Ottonem Hahnem. Kükelhaus wychodzi od swojego własnego doświadczenia jako stolarz. Na przykładzie seryjnej produkcji mebli, która rozpoczęła się na początku XX wieku, widział on monumentalną zmianę w życiu ludzi w stosunku do wszystkiego, co było wcześniej. Nie na podstawie miary ludzkiej, a więc miary pojedynczego, indywidualnego człowieka, produkowano przedmioty codziennego użytku, jak buty, odzież, krzesła itd., lecz odwrotnie – to człowiek powinien dostosować się do wcześniej stworzonych miar. To, co reszta ludzkości uważała za poprawę ekonomiczności, dla Kükelhausa oznaczało rewolucję w czystej formie; rewolucja i pytanie, jak się z nią obchodzić, stanowiły początkowo bodziec do badań, które następnie zakończyły się na polu doświadczeń zmysłowych: miejscu, gdzie człowiek może znaleźć własną miarę i ustalić punkt odniesienia do praw rzeczywistości; zamiast świata, w którym człowiek jest coraz bardziej określany poprzez technikę, normy i biurokrację.

W literaturze polskiej nie znajdziemy o Hugonie Kükelhausie prawie żadnych wiadomości. Jedyne informacje, na polskim gruncie naukowo-badawczym, to wzmianki o jego twórczości oraz o parkach doświadczeń zmysłowych

Niniejsza praca doktorska składa się z 5 rozdziałów, wstępu oraz zakończenia i aneksu.

W rozdziale pierwszym przedstawiam biografię H. Kükelhausa. Przedstawienie 84 letniej drogi życiowej Kükelhausa pokazało, że wysoką wartość przypisał on zarówno aktywnej, rzemieślniczo-artystycznej, związanej z zabawą i pedagogicznej pracy z ludźmi, jak też studiom, filozofii i teoretycznej dyskusji. I tak w wydanej przez archiwum Kükelhausa w Soest bibliografii znajdują się siedemdziesiąt dwa samodzielne pisma, a przy tytułach, których był wydawcą, sto dziewięćdziesiąt dwa eseje, względnie artykuły. Jeśli się spojrzy na dorobek życiowy Kükelhausa, widać szerokie spektrum zainteresowań, projektów i aktywności.

W rozdziale drugim opisuje metodologiczne założenia badań nad koncepcją pedagogii Hugona Kükelhausa i jej współczesnymi aplikacjami.

Główny problem badawczy niniejszej pracy zawiera się w pytaniu: **jakie są specyficzne elementy pedagogii Hugo Kükelhausa?**

Zgodnie z tym, jakie pojmowanie pojęcia pedagogii przyjąłem terminem tym określam system działań i środków edukacyjnych wywiedzionych z określonej koncepcji człowieka (antropologii) bazujących na osobistych doświadczeniach jej twórcy/twórców. Określa zakres celów i akceptowane metody ich osiągnięcia na podstawie założeń przyjętych przez twórcę/twórców. Takie pojmowanie pedagogii oraz wiedza o doświadczeniach i poglądach

o człowieku Hugona Kükelhausa pozwala zredukować główny problem badawczy do następujących problemów szczegółowych:

1. Jakie są priorytety pedagogii Hugona Kükelhausa?
2. Czym są parki doświadczeń zmysłowych i jaka jest ich idea?
3. Jaka jest koncepcja pedagoga zatrudnionego w parkach doświadczeń zmysłowych?

W niniejszej pracy opisuję całość twórczości Hugona Kükelhausa, przez co wybieram metodę monografii.

Monografia to *obszerna publikacja naukowa, książka, rozprawa, dążąca do wielostronnego i wyczerpującego przedstawienia wybranego problemu, zagadnienia lub jednej osoby*¹.

W rozdziale trzecim przedstawiam priorytety pedagogii H. Kükelhausa.

W rozdziale czwartym przedstawiam odpowiedź na pytanie szczegółowe: Czym są parki doświadczeń zmysłowych i jaka jest ich idea? W dalszej części rozdziału opisuje Park Doświadczeń Zmysłowych w Norymberdze jako cel pedagogii Hugona Kükelhausa, w którym prowadziłem moje badania. W ostatniej części rozdziału przedstawiam parki doświadczeń zmysłowych na całym świecie, jest to przykład aplikacji koncepcji pedagogicznej Hugona Kükelhausa wykraczającym poza jego rodzimy kraj Niemcy.

W rozdziale piątym przedstawiam informacje, które są odpowiedzią na pytanie badawcze: Jaka jest koncepcja pedagoga zatrudnionego w parkach doświadczeń zmysłowych?.

Zdolność do osiągnięć i uczenie się życia we wszystkich rozmiarach. W kontakcie ze zmysłowymi zjawiskami człowiek postrzega sam siebie. W ścisłym sensie percepcja jest konstytutywna dla naszego istnienia. Zgodnie z koncepcją Hugona Kükelhausa doświadczenie zdobywane organami jest poznawaniem świata – człowiek ma tylko fizycznie ograniczone możliwości życiowe i poznawcze. Poprzez działanie i percepcję swoim organizmem człowiek doświadcza świadomości i sensu samego siebie oraz świata.

---

¹ *Słownik języka polskiego PWN*, Wyd. PWN, 1989, s.123.

